

ФУНКЦІЇ УКРАЇНІЗМІВ У РОСІЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТАХ (на матеріалі мови блогерів)

У статті на прикладі мови блогерів розглянуто випадки вживання української лексики в текстах, писаних російською мовою; з'ясовано функцію, яку виконують українізми; виділено групи, які найактивніше поповнюються українською лексикою, підкреслено актуальність дослідження мови блогерів як важливого джерела вивчення сучасного стану української мови і мовної ситуації загалом.

Ключові слова: українізм, блог, блогери, українсько-російська інтерференція, ідентичність.

Вступ

1987 року вийшла книжка Ю. Шевельова «Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941): Стан і статус», у якій автор докладно проаналізував умови, в яких розвивалася тогочасна українська мова. У передмові до видання дослідник слушно зауважив, що розвиток кожної мови залежить не лише від її внутрішніх можливостей, а й від законодавчих чи суспільно-історичних обмежень, накладених на неї. Головною проблемою з цього погляду, на думку Ю. Шевельова, є проблема вживання мови як засобу писемного й усного спілкування: «хто її вживає, і в якій функції і які є юридичні, політичні та суспільні можливості чи обмеження того вжитку» (Шевельов, 1998, с. 7). Особливо це актуально для дво- і багатомовних країн, де мовець у кожному конкретному випадку обирає мову спілкування. Попри те, що статус української мови за сто років від часу, про який писав Ю. Шевельов, змінився, питання вжитку української мови, сфери її функціонування, змін у напрямку взаємовпливів в умовах двомовності досі лишаються актуальними.

Теоретичне підґрунтя

Державний статус підняв престиж української мови, сприяв зміцненню її комунікативної потужності, що зумовило ослаблення впливів російської мови на українську і посилення впливу української мови на російську (Тараненко, 2010, с. 55). Насамперед це виявляється у збільшенні кількості українізмів у текстах публіцистичного й розмовно-побутового стилів. З одного боку, це актуалізація в російськомовних ЗМІ української суспільно-політичної лексики та лексики з побутово-етнографічної, географічної та історичної тематичних сфер. Як зазначає Н. Озерова, українізми в мові

ЗМІ виконують інформаційну, номінативну, а також експресивну функції: «українські елементи привертають увагу адресата і надають дискурсу особливої виразності» (Озерова, 2010, с. 42). А з другого боку, це частотні випадки вживання українських лексем у мовленні російськомовних українців, що, на думку О. Тараненка, стають певним аналогом українсько-російського «суржику» (Тараненко, 2010, с. 69). Ці висновки збігаються з дослідженнями міського мовлення, зокрема, Є. Степанов підкреслює: «Вплив української лінгвокультури на становлення лексичної, словотвірної, фразеологічної специфіки російського міського мовлення Одеси відбувається в усіх сферах і стилях комунікації: від стандартного літературно нормованого мовлення до грубого просторіччя» (Степанов, 2015, с. 103).

Методи та матеріал дослідження

Надійним джерелом для дослідження впливів української мови на російську, у якому можна простежити поєднання особливостей публіцистичного та розмовно-побутового стилів, є блоги. На думку О. Белея, блоги мають усі ознаки мовних спільнот: «за своїм задумом – це інтернет-щоденники, які передбачають обговорення написаного» (Белей, 2008, с. 67). Як зауважує С. Дацюк, схема «блог + обговорення блогу» виявилася надзвичайно ефективною для змістової комунікації на сучасному етапі (Дацюк, 2017). Крім того, «у блогах немає ніяких мовних або цензурних обмежень» (Белей, 2008, с. 67), «...блогер з самого початку має те, чого ніколи не мав журналіст будь-якого видання (телеканалу) – незалежність та можливість самому вибирати теми, стиль, способи подачі та самопрезентації» (Дацюк, 2017). Важливість вивчення мови блогерів полягає також у тому, що вони є цінним джерелом досліджень багатьох

дискусійних мовних питань. Ю. Шевельов писав: «...Головним джерелом відомостей про літературну мову кожної доби є твори тогочасних авторів. Допоміжним джерелом є висловлювання на злободенні мовні проблеми. Вони часом дають ключ до правильного розуміння текстів, особливо в тих випадках, коли існує розбіжність підходів, думок і оцінок» (Шевельов, 2008, с. 26). Дописи на мовну тему є одними з найактуальніших і найдражливіших, про що свідчать сотні коментарів під ними; і в багатьох випадках думка авторитетних блогерів, читачами яких є тисячі людей, формує ставлення аудиторії до проблемної ситуації: «блогер це не просто той, хто пише для громади, вгадуючи її забаганки, це також той, хто веде громаду за собою... блогер як лідер громадської думки не просто формулює цю громадську думку, а просуває та розвиває цю громадську думку» (Дацюк, 2017). З цього погляду «мовна політика людей пера і слова», як влучно висловився Ю. Шевельов (Шевельов, 2008, I, с. 332), має важливе значення для формування ставлення громадян України до української мови, її підтримки і популяризації.

Результати дослідження

Українську лексику в текстах, писаних російською мовою, умовно можна поділити на дві групи: до першої належать емоційно забарвлені українізми, вжиті зі стилістичною метою. Другу групу утворюють нейтральні, вжиті в прямому значенні слова, що мають відповідники в російській мові.

У російськомовних текстах сучасної блогосфери вживання українізмів є однією з характерних ознак їхнього стилю. Це явище певною мірою нагадує вживання росіянізмів в українських текстах. О. Тараненко, описуючи сферу функціонування українсько-російського «суржику» в стилізованому мовленні «як джерело мовного реалізму... засіб комізму... як засіб мовної бравади та епатажу», пояснює його вживання компенсаційною заміною відсутніх власне українських субстандартних різновидів національної мови – просторіччя, сленгу (Тараненко, 2010, с. 63). Ця думка перегукується зі спостереженнями Ю. Шевельова: «В обставинах двомовності українського великого міста українська інтелігенція, говорячи по-українськи, залюбки вдається до русизмів як емоційно забарвлених жаргонізмів» (Шевельов, 2008, II, с. 332). Учений пояснював це браком українського міського сленгу, який інтелігенція компенсувала вкрапленнями в розмову російських слів і висловів з іронічним відтінком: «Справжня причина, чому люди, що досконало опанували українську мову

(як Хвильовий), свідомо вдавалися до іронічного вживання русизмів, – потреба заповнити порожнечу на місті українського міського сленгу. За цим крилося приховане бажання принизити російську мову, добре відома звичка залежних народів брати на приховані глузи тих, від кого вони залежать» (Шевельов, 1998, с. 173). Учений підкреслює, що це явище протилежне селянському суржикові: «Там настанова русизмів – піднести стиль, тут – знизити» (Шевельов, 2008, II, с. 332). Ю. Шевельов сам іноді вживав емоційно забарвлені росіянізми, зокрема в листуванні: *Ваш по гроб жисті, ЮШ* (Забужко, 2011, с. 241).

На нашу думку, українізми в російськомовних текстах виконують подібну функцію. Як зауважував Ю. Шевельов, «російська інтелігенція, говорячи по-російськи, з такою самою настановою користується з сленгізмів, часто навіть блатних» (Шевельов, 2008, II, с. 332). Для російської мови в Україні використання власне російських сленгізмів було б неорганічним, тому їхнім заміником і слугує українська лексика. Крім того, це характерно тільки для текстів, писаних для українського читача, який знає і українську, і російську мови. У позаукраїнському дискурсі такі елементи були б неприйнятними, оскільки вони були б щонайменше незрозумілі: *Дідусь Шокін в суд не пришел...*¹ (ОМ, 20.04.2017); *Как там инфарктник, кстати, в себя пришел, чи все еще непритомный?* (ОМ, 03.03.2017); *Степан! Если ты будешь сумлінно работать, трудиться, не покладая рук...* (АА, 26.09.2017); *...знаете, что мне больше всего понравилось? они все в окулярах. не спрашивайте, что это значит, я не знаю* (ОМ, 12.02.2017); *Эстонец так спокуюливо улыбається в камеру, шо я б на месте его эстонской Джульетты его по мордасам бы* (АА, 11.05.2017); *Вообще, это тенденция: в скрутных умовах крепкие хозяйственники, наворовав перед этим миллиарды, оказываются беззащитными перед теми, кто видит их розпач, и сдаются* (АА, 27.02.2017); *...коза удивленно поднимает брови, типа, какие вы тут все незграбы, но позы не меняет* (АА, 21.02.2017); *Вчера мне до такой степени захотелось жареной бульбы, что я жарила и гла так, что за мной пошел весь фейсбук, как за Форрестом Гампом, роняя слюни на пантофли. Украина смажила картоплю* (ОМ, 08.02.2017); *Шо в Ровно люблю – девочка-официантка, така мила и красива, вишукана українська мова, весь заказ наизусть помнит, така пані ввічлива, через минуту ее голос на кухне: – я ж вам казала – красавици з собою! Ви*

¹ Тут і далі в ілюстраціях збережено правопис і пунктуацію оригіналу.

тупорилі?! (СС, 01.10.2017); Не было еще ни одной встречи Минирайка с министерствами, департаментами и ведомствами, чтобы там не упомянули незлым тихим словом депутатгов ВР, которые тупо не ходят голосовать (ЛГ, 25.02.2016); Писать ничего не хочется, такое настроение. Нет, не упадническое, наоборот. Повбивав би (АА, 02.02.2017).

Можемо також припустити, що в наведених прикладах українізми виконують функцію жаргону в тому значенні, яке надає йому Л. Ставицька. Дослідниця зазначає: «...Стилістичний спектр жаргонної лексики – від жартівливо-іронічного до згрубіло-вульгарного залежить від ціннісної орієнтації і характеру соціальної групи: вона має відкритий чи замкнений характер, органічно входить до суспільства чи протиставляє себе йому» (Ставицька, 2005, с. 33). Українську двомовну інтернет-аудиторію умовно можна вважати «замкненою групою» відносно переважно одномовної російської інтернет-аудиторії. У замкнених групах, як пише дослідниця, «жаргон – також сигнал, що розрізняє “свого” і “чужого”, а іноді засіб конспірації» (Ставицька, 2005, с. 33). На нашу думку, «своїми» є люди, які знають і російську, і українську мови, тобто адресат – людина, занурена в українські реалії.

На жаль, ще трапляються випадки, коли за вживанням українізмів також криється приховане бажання принизити українську мову. Дослідники зазначають, що частина суспільно-політичної лексики в російськомовному дискурсі подається переважно з несхвальною або іронічно-зневажливою конотаціями: *самостійний, незалежний, щирий українець, мова* тощо. Як зауважує О. Тараненко, в російській мові метрополії, наприклад, слова *самостійний* і *незалежний* «мають незмінну іронічно-зневажливу конотацію, тоді як у російській мові України їхній стилістично-оцінний діапазон різноманітніший, причому не обов'язково негативний» (Тараненко, 2010, с. 65). О. Тараненко вважає це одним «із політичних моментів прагматики російської мови України – частіше вираження переважно “українського” ставлення до ключових мовних знаків нового державного статусу України» (Тараненко, 2010, с. 71). Таку ж тенденцію зауважила в мові російських ЗМІ Н. Озерова: «Київський урбанонім *майдан Незалежності* через знакові події в сучасній історії України, що відбувалися на ньому, набув додаткових позитивних і негативних конотацій, функціонуючи як апелятив без додатка: “В оранжевом действе на Киевском майдане”» (Озерова, 2010, с. 44). На неприпустимості таких «лінгвістичних вправ», особливо у виконанні російськомовних українських

держслужбовців, наголошує С. Тихий: «Тролячи “по-русски” – “отців” “митців” і “бійців” саме тим, що плюючи в поліцейських, вони верещать СВОЮ мовою, очільник Департаменту – державну мову, якою, до речі, сам забов'язаний володіти, подає як єдину розпізнавальну ознаку цього БИДЛА... Це колосальна і вибухонебезпечна проблема, яку у нас замовчують... Владою має бути сформульоване і втілене на практиці те, що називається державною політикою з нагально важливого питання – політкоректного співіснування цих двох спільнот. А спільнотами має бути погоджені і широко поширені Правила хорошого тону у мовній сфері» (СТ, 16.02.2018).

Негативним наслідком частотного вживання окремих українізмів у російськомовних текстах є зміщення їхньої семантики. Продукування сленгових номінацій і висловів, на думку Л. Ставицької, «потребує неабияких лінгвокреативних здібностей, почуття гумору, а отже – вільного, іронічного асоціативного розуму, здатного до колективної мовної гри та веселощів духу, що олюднюють світ, часом руйнуючи у ньому стереотипні зв'язки та уявлення» (Ставицька, 2005, с. 36). Однак така мовна гра і веселощі духу іноді призводять до розмивання справжнього значення слова, зокрема, частотне вживання слів *зрада* і *перемога* на позначення будь-яких негативних чи позитивних процесів і явищ затьмарило первинне значення цих слів: *Сутки тисячи людей выковыривают друг другу глазки и плюют на пантофли в попытках выяснить, зрада это или перемога – drop, прости господи, in, а также определит влияние артикаля the в применении к Украине на внешнеполитическую ситуацию* (ОМ, 21.06.2017); *Обманывают трудовой народ, чтобы внушить перемогу* (СС, 05.03.2017).

Другу групу українізмів у російськомовних текстах утворюють нейтральні, вжиті в прямому значенні слова.

Найчастіше в текстах, писаних російською мовою, трапляються українізми, які відтворюють реалії сучасного життя України, зокрема юридичну, адміністративну, військову практики: *Антикоррупционность избирателей будет проверять специальная гражданская рада* (АІ, 11.03.2017); *Приехала держслужба охорони... Для меня стало парадоксом, что потерпевшие теперь должны писать заявления на неустановлену особу, хотя пальцем показывают на охранника* (АС, 11.03.2017); *Обычно встречи Минирайка проходят в стандартном режиме. Вначале высокопосадова особа рассказывает всё, что хочет, а потом ей блогеры задают вопросы* (АС, 19.02.2017); *Я бы запровадил Лицензию на*

надання юридичних послуг – и в случае, если суд установит, что деятельность велась в незаконных целях – отбирал бы её нафиг пожизненно (АА, 18.04.2017); *Велико желание провести операцию «У відповідь на атакуючи дії супротивника ВОП відкриває вогонь та знищує ворожу техніку»* (МБ, 05.06.2017); *Oleksiy Ganziy из 92й пришел нас поздравить... Сидим, дырки от мины в ноге рассматриваем)) Говорит – выжил, бо отримав наказ* (МБ, 06.06.2017).

Трапляються випадки, коли неперекладність назв деяких українських реалій, зокрема історичних, стає поштовхом до переходу з російської на українську мову: *Начал писать текст для ТСН на русском. Дошёл до термина «визвольні змагання»... и всё. Ну не переводится этот термин на русский. Никак. Теряется смысл. Плюнул, стёр, переписал на украинском. Енджой, як то кажуть* (ЮГ, 11.02.2017).

Частотними в структурі російськомовного тексту є українські форми звертання, прощання, подяки: *Ты же знаешь, коханнячко, что я без тебя был бы никем* (ЯМ, 18.05.2017); *Усику респект! Вышел как настоящий бандеровец, в шикарном прикиде, реальный боксёр, не то что этот бодибилдер несчастный!:-)) Ну шо, лэхайм, шановне панство! За перемогу!:-)* (ІМ, 26.04.2014); *По вопросам денежных переводов из-за рубежа обращаются в личку. Дякую!* (ЯМ, 16.10.2016); *Улетела посмотреть, что там за насыпью. не балуйтесь, добраніч* (ОМ, 04.02.2017); *Все равно скоро весна. файного дня* (ОМ, 07.02.2017).

Нерідко в досліджуваних текстах трапляються власне українські сполучники, частки, вставні слова: *Но, дорогое государство, будь ласка, после разбора этого конфликта начни расследование* (ЯМ, 11.03.2017); *Может, это и детство, но я бы, з огляду на их знаменитую недоторканість, вообще законодательно запретил бы народным депутатам участвовать в мирных акциях протеста, демонстрациях и прочем* (АА, 20.02.2017); *Если бы я был новым МинСтецем... я бы сделал в первую очередь три вещи. По-перше – я бы ни за что не садился в отдельный министерский кабинет... По-друге – ...забрал бы со счета все оставшиеся бабки, купил бы (намутил, украл, выпросил) ретрансляторы и захерачил бы украинское телебачення в каждом, сука, долбанном городе, селе и поселке зоны атэо... По третє – ...вышкреб бы сусеки с остатками бюджетного бабла и заказал бы нормальной продакшн-студии добротный такой, правильный фильм про войну...* (МБ, 04.06.2017).

Однією з характерних особливостей російськомовних текстів є наявність у їхній структурі

українських лінгвокультурем, зокрема назв відомих творів, крилатих висловів, цитат, приказок тощо: *«Тіні забутих предків»*. Мне поездка в дом Полины Райко напомнила именно это. Ну и ещё, быть может, «Сто лет одиночества» Маркеса (ТК, 08.11.2015); *«Нам своє робить»*, делай что должен, можешь – воюй, не можешь – купи армии варезки и балаклавы, сдай кровь, свари компот, отнеси беженцам одежду, а их детям – игрушки (ТЯ, 23.01.2015); *Авдеевка 03.02.17... обстрелы далеко и можно спокойно приготовить обед. И так, легким движением руки отсутствие света и дефицит газа превращается в романтику :) Нас не зламать!* (МШ, 12.02.2017); *Но, шановні співвітчизники, якщо гуртом – воно ж і батька бити легкіше, правда? Давайте навалимся? Для таких тяжелых проектов очень помогает массовый репост* (ЯМ, 16.10.2016).

Значну частину українців, як уже було зазначено, становить нейтральна лексика, вжита в російськомовному тексті в прямому значенні, без конотацій: *...специально ждала, пока этот аккаунт выйдет из бана, тут аудитория потужніша* (ОМ, 17.03.2017); *...эти двое... ну как бы это сказать, недолюбливают Порошенко, но при этом они вполне притомні люди, умные, честные, с мозгами...* (ОМ, 28.12.2017); *Наши СМИ, средства массовой истерики, нашли новую тему для вывода из равновесия пересічного громадянина* (АСк, 18.04.2017); *Сеанс хейтерства к родному телебаченню закончен. И хоть бы один говорил по-украински!* (АА, 25.09.2017).

Більшість наведених прикладів мають прямі відповідники в російській мові, однак автори вважали за потрібне вжити саме українське слово. І це, як зауважував Ю. Шевельов щодо русизмів у текстах М. Хвильового, не недогляд. Очевидно, що усвідомлене використання української лексики істотно відрізняється від так званого українсько-російського суржику, де такі елементи є результатом недостатнього знання обох мов.

На випадки вживання української лексики в російськомовних текстах дослідники звертали увагу й раніше. Зокрема, Л. Масенко наголошувала на ритуальній функції елементів української мови, якими «орнаментували» російськомовні тексти з України, адресовані центральному партійному керівництву. Дослідниця наводить фрагмент листа О. Корнійчука В. Сталіну: *Земной низкий поклон Вам от всего народа. Спасибо, мудрый батько Сталін* (Масенко, 2011, с. 26). Ю. Шевельов зауважував частотність вживання українських слів у російських публікаціях радянського часу: «Особливо характерні тут переклади з західноєвропейських літератур. У таких перекладах вони, ці

українізми, не можуть мати стилістичного завдання. Виглядає так, що російські автори й перекладачі розглядають українську мову як резервуар, звідки можна вільно й безперешкодно черпати потрібні слова як з будь-якої говірки російської мови. Іншими словами, для цих росіян українська мова тільки як говірка російської» (Шевельов, 2008, I, с. 331).

У деяких випадках можна погодитися, що українізми в сучасних російськомовних текстах виконують декоративну функцію, є елементами «орнаменту», а українська мова – резервуаром для поповнення лексичного складу російської мови в Україні. Водночас є кілька ознак, які свідчать і про інші функції українізмів. Можемо припустити, що українські вкраплення в текстах, писаних російською мовою, є своєрідними маркерами їхньої належності до українського контексту; також ці приклади можуть свідчити про мовну свідомість авторів та бажання автора через українські слова в російськомовному тексті передати свою українську ідентичність. Хотілося б сподіватися, що це своєрідний місток до пізнішого переходу на українську мову. Підтвердженням цього є тексти, в яких співвідношення російської і української частин майже однакове: *посмотрела все ваши фото с линеек. все это скучно. скука скука скука. смотрю только потому, что мне теперь нравятся дети, я терплю все эти букетные толпы, покамеченых вчительок, гармидер у стрічці. але Господь благословив мене за це, і під кінець цього важкого дня я побачила найкрутіше і найпрекрасніше шоу: як панотець кропить лінійку з першачків під пісню losing my religion R.E.M. це справжнє мистецтво, дякую* (КМ, 01.09.2017). А також тексти, де автори передають мовлення співрозмовників, не перекладаючи їх російською мовою: *Как сказала только что одна моя любимая и невероятная блондинка, – Господи! От тільки б війна скінчилася! Ну все, все ж є в цій країні для щастя!* (АА, 10.03.2017).

Ще одним підтвердженням того, що українізми є своєрідними маркерами належності російськомовних текстів до українського контексту, є графічне відтворення української лексики. Більшість українських слів подано в російськомовному тексті в оригінальному написанні, зі збереженням, наприклад, українського [i], [i], апострофа, без лапок, виділень тощо, що може свідчити про те, що ці слова не сприймаються як чужорідні, неправильні, ненормативні: *Извините, что на русском. Просто эмоции не позволяют писать солов'їною. Достало* (АС, 10.03.2017); *...по-моему, это, как, знаете, на предприятиях, которые ледь жеврятуть...* (АА, 02.02.2017); *Самой большой тайной этого вашего фейсбука для меня до сих пор*

остається функція подмигивания. Якщо українською – то буде штурханці (ОМ, 10.02.2017). Приклади вживання українських слів у лапках трапляються рідко: *Но есть одно обстоятельство, которое мне давно «муляе»* (КВ, 28.02.2017); *...вчера полиция вручила «пидозру» экс-начальнику ЖЭКа...* (БФ, 11.05.2017). Нечисленними є випадки відтворення українських слів за допомогою змішування російської та української графік: *На даче нашла и зачем-то прочла сборник рассказов кира булычева. Смишне, конечно* (КМ, 19.09.2017); *О! Нарешити. В следующий раз надо делать три дня третьфиналов...* (АА, 11.05.2017); *пиар-сопровождение этого шага было бездоганным* (СМр, 15.05.2017); *я рекомендую державным мандаринам, приходящим на встречи Минирайка хорошо думать, о чём брякать языком* (ЛГ, 13.03.2017). Випадки передавання російською орфографією українських слів трапляються ще рідше: *Не надо истерить, друзи* (ТЯ, 23.01.2015); *А щас только подумал – если бы советский ребенок на час попал в современный игришковый маркет?* (СС, 03.03.2017).

П. Селігей, досліджуючи питання мовної свідомості, підкреслював, що мовна свідомість – це «небайдуже, ціннісне ставлення до мови як із боку окремої людини, так і всього суспільства», це поняття, яке «охоплює погляди, уявлення, почуття, оцінки щодо мови, а також мотиви мовної поведінки» (Селігей, 2010, с. 177). Про мовну свідомість авторів блогів може свідчити увага до українського слова, його вибір як більш влучного порівняно з російським. Вживаючи те чи інше українське слово, автори підкреслюють, що слово є саме українським і що воно точніше передає зміст висловлювання: *Есть хорошее украинское слово – «запопадливо», великим и могучим русским языком так не опишешь меру убогости этой «независимой» позиции российских коллег* (Ю, 27.08.2014); *Есть хорошее украинское слово – «зганьбитися». Оно много и сильнее значно, чем русское «опозорились»* (П, 19.08.2014); *идиоты? нет, есть хорошее украинское слово, которое дает полное и точное определение – ЗАПРОДАНЦІ* (ВШ, 17.01.2017); *Есть хорошее украинское слово «запроданці», более точное, чем предатели* (НК, 07.04.2014); *Книга о Майдане это, конечно же, хорошо. Но почему-то от фотографий презентации стало..., есть хорошее украинское слово, «моторошно», – от всей этой тусовки жутко, моторошно* (ММ, 17.02.2015); *стыдно? Не, есть хорошее украинское слово – гидко* (ЕІ, 13.09.2017); *Для этой цитаты есть хорошее украинское слово – «влучна!»* (СМ, 05.07.2017).

Такими ж коментарями «есть хорошее украинское слово» російськомовні користувачі Інтернету супроводжували українські слова *товаришували, тішитися, занадто, кумедно, ґрунтовно, досить, спалюжити, пригнічені, гідота, огида, розпач, непотріб, брехло, підлабузник, чорноротий, жах, недолуга, волохата, навіжена, неперевершена* тощо. Вживаючи українські слова, автори підкреслюють їхню красу, мелодійність, влучність: *Красивое украинское слово НЕДЛЯ, какое-то детское, сказочное* (ВК, 04.02.2017); *Я ей нарочно сто раз сказал – потонішені, потонішені. Бо мне слово понравилось – оно ж по-русски будет утонченней шю человек шю стекло, а по-украински выходит шю человек то витончений а стекло – потонішене. Красивей* (СС, 06.09.2017).

Зауважимо, що ці приклади не є екзотизмами, назвами локальних явищ, експресивними словами і висловами, уживаними «у зниженому, простацьки-шорсткому стилі», які характеризують запозичення «з мови колоніального народу до мови народу-колонізатора» (Шевельов, 2008, I, с. 287). Висока оцінка українських слів російськомовними українцями може свідчити про рівновартість для них обох мов.

Небайдужість до українського слова виявляється і в тому, що його вибір часто спричинює гарячі обговорення, а також те, що на захист української мови стають люди, рідною мовою яких є російська: *Все перешли по ссылке и увидели – о боже! – украинское слово «застосунок». В комментариях к постам разгорелись дискуссии: многим это слово показалось непривычным, а, значит, не имеющим права на существование... Ребята, давайте начистоту. Мы – те, кто живет в более-менее русскоязычных областях страны, – не знаем нормального украинского. В школе мы читали (если вообще читали) литературу о крепостных, современной лексики в ней не было. Да и несовременная у нас не отложилась в памяти. В соцсетях, на сайтах, по телевизору, в печатных изданиях хорошего правильного украинского почти нет – нам неоткуда его черпать... Поэтому неудивительно, что когда где-то чудом всплывает хороший украинский, у многих тут же начинается гореть. «Мы такого не видели раньше! Это что еще за новости!» Так произошло и с «застосуном»* (ВЛК, 25.05.2017).

Висока оцінка окремих фактів української мови російськомовними українцями, суперечки щодо вживання того чи іншого слова насправді є надзвичайно важливими. Свого часу Ю. Шевельов висловлював побоювання, що низька оцінка фактів власної мови і висока – іншої мови може призвести до низької оцінки власної мови взагалі і, «коли цей

розвиток не буде спинений – до переходу від низькооцінюваної мови до високооцінюваної. Розвиток у такому напрямі тим небезпечніший, що, раз започаткований, він існує й шириться не зовнішнім примусом, а впливає з настанови самих мовців» (Шевельов, 2008, с. 326). Настанова самих мовців довгий час, на жаль, була не на користь української мови, і побоювання Ю. Шевельова були не марними. Багато українців вважали українську мову неперспективною і відмовлялися від неї. Як підкреслює П. Селігей, «доля мови чи не в першу чергу залежить від ставлення до неї: якщо мову поважають і цінують, вона краще зберігається і швидше вдосконалюється, якщо ж такої уваги й опіки немає – ризикує стати жертвою масового відступництва, після чого її неминуче спіткають скорочення функцій, занепад і смерть» (Селігей, 2019, с. 177). Масове відступництво було реальністю для української мови, про його страшні наслідки з болем писав В. Стус: «...Деякі українці з притаманним їм комплексом національної неповноцінності прямо хизуються незнанням рідної мови!» (Стус, 2015, с. 284). Сьогодні багато фактів свідчать про те, що російськомовні українці переосмислюють і змінюють своє ставлення до української мови: *Соромно. Соромно. Соромно, що у сумській школі кінця 80-х мене не навчили гідно deal з кличним відмінком. І не навчили розмовляти українською так смачно, як зараз говорять за stolічком nearby. І взагалі... Українська моя – млява, трафаретна, накульгує на обидві ноги. Тому я і заповнюю лакуни – англійською. Інколи) І тому що програма була така. І тому що людей з іншою українською мовою поруч не мав. І – насамперед – тому що сам цього не бажав, цього не хотів і про це не мріяв. Навіть і близько не мріяв. І вважав українську мову селяківською, не здібною на багато що. Це чесно.) І деякі перли і тасмниці української мови я відчуваю, а деякі – зачинені для мене. Не знаю, як довго. Аби не назавжди.) Намагатимуся змінюватися. Не судить, якщо задовго.* (ЄК, 17.01.2018).

Висновки

Якщо порівнювати мовну ситуацію першої половини ХХ століття, яку дослідив Ю. Шевельов, і сучасний стан, то можна помітити істотні позитивні зміни саме в ставленні суспільства до української мови. Ю. Шевельов писав, що «українська мова в ті роки виразно виявила свою недостатність і в суспільному сенсі, і у внутрішньо-мовному. Ця недостатність стала особливо відчутною, коли українська мова втратила державну підтримку. В суспільному житті вона й далі лишалася мовою

села та інтелігенції гуманітарного напрямку...» (Шевельов, 1998, с. 142). Сьогодні ми маємо підтримку української мови на державному рівні, однак, як зазначає Т. Марусик, «тягловою силою змін на краще стала не держава, а активна громадянська громада випереджує українську владу на кілька кроків і не збирається стихувати ходу. Своєрідним маркером цього є збільшення на слух української мови на вулицях столиці й у великих торгових мережах у ці передсвяткові дні» (Марусик, 2017).

Такі спостереження щодо збільшення присутності української мови в публічному просторі непоодинокі: *В кав'ярні неподалік від мене – парочка закоханих. Студенти. Він спілкується з подругою бездоганною українською, вона відповідає російською (яку я б назвав бездоганною, якщо б не був філологом)))). Банальна ситуація. Колись – для Львова чи Чернівців. Тепер і для Києва. Наша з вами задача – щоб діти цих молодих людей спілкувалися українською з батьками і своїми дітьми. Для цього потрібно зберегти і вибудувати державу, приязну до своїх громадян і здатну підтримати українську мову і культуру* (ВП, 14.02.2017).

Надзвичайно позитивним явищем є те, що «збільшення на слух української мови» помічають не лише в столиці, але й в інших великих промислових містах Півдня і Сходу: *Може то мені здається, але в Херсоні навколо стало багато української мови. Таксист чує мою українську і відповідає так само без оцієї дурні про «а ви што, с Западной?», якийсь чоловік в черзі на касі в Епіцентрі говорить по телефону, просто перехожі йдуть*

повз кафе, дівчинка-продавчиня у магазині сиру, депутати російськомовні звіти проводять українською, а виборці теж українською задають питання. З друзями навіть щось сталося і я все рідше мушу переходити на російську. Не знаю, що це так впливає, але воно діє» (КГ, 28.12.2017).

У відповіді на цей пост харків'янин підтвердив спостереження мешканки Херсона: *У Харкові те ж саме відбувається. Хоча було смішно як на райчику пішов у Кулінічі з малою, а продавчині почали питати звідки ми приїхали гзг Розказав про нашу відчайдушну подорож з сусіднього двору, посміялися разом, а коли виходив, то продавчиня перейшла з мосі української на свою рідну богомдану мову – яскравий сурж, від чого я заволав ще більше гзг* (ІвО, 28.12.2017).

Ці приклади, а також небагато ставлення до українського слова можуть свідчити про те, що українське суспільство поступово долає кризу ідентичності, чому сприяє і державна підтримка української мови, і позитивне ставлення суспільства до неї. Слушно стверджує П. Селігей: «...Національна мова виживає й набирає комунікативної потужності не так через якісь свої структурні переваги, як через належність заповзятливій, творчо продуктивній і мовно свідомій спільноті...» (Селігей, 2010, с. 189–190). Саме від української спільноти сьогодні залежить подальший розвиток української мови – чи будуть українську мову використовувати лише як стилістичний засіб і джерело для запозичень, чи українська мова повноцінно функціонуватиме на всій території України.

Список умовних скорочень

АА – André Alexin, https://www.facebook.com/andrew.alexin	КГ – Катерина Гандзюк, https://www.facebook.com/uakateryna
АІ – Арман Исабеков, https://www.facebook.com/arman.isabekov	КМ – Катерина Мола, https://www.facebook.com/profile.php?id=100001940001100
АС – Anton Senenko, https://www.facebook.com/senenkoanton	ЛГ – Look Gorky, https://site.ua/look.gorky/5489/
АСк – Андрей Скагерной, https://www.facebook.com/askaternoy	МБ – Мартин Брест, https://www.facebook.com/profile.php?id=100006448650648
БФ – Borys Filatov, https://www.facebook.com/profile.php?id=100002157183088	ММ – Marianna Morgenstern, https://www.facebook.com/search/top/?q=Marianna%20Morgenstern
ВК – Viktoria Kovalchuk, https://www.facebook.com/viktoria.kovalchuk.777?hc_ref	МШ – Мари Шик, https://www.facebook.com/mariny4
ВлК – Valentyna Kozlova, https://www.facebook.com/valentyna.kozlova?hc_ref	НК – Nataliya Kushnir, https://www.facebook.com/nataliya.kushnir.35?hc_ref
ВП – Віталій Портников, https://www.facebook.com/portnikov?hc_ref	ОМ – Олена Монова, https://www.facebook.com/monovaolena
ВШ – Владимир Шилов, https://www.facebook.com/vladimir.silov?hc_ref	СМ – Serhiy Misyak, https://www.facebook.com/Sergii.Misiak?hc_ref
ЕІ – Eliza Iivonen, https://www.facebook.com/eliza.iivonen?hc_ref	СМр – Serhii Marchenko, https://www.facebook.com/serhii.marchenko.ua?hc_ref
ЕК – Yevheniy Kuzmenko, https://www.facebook.com/yevheni.kuzmenko	СТ – Sergij Tikhy, https://www.facebook.com/profile.php?id=100006615105679&hc_ref
ІвО – Иван Оберемко, https://www.facebook.com/ivan.oberemko?ref=br_rs	СС – Сергій Сорокін, https://www.facebook.com/profile.php?id=100004973147933
ІМ – Irina Medushevskaya, https://www.facebook.com/Irina.Medushevskaya?hc_ref	ТІ – Татьяна Иванова, https://www.facebook.com/grditochka?hc_ref
ІО – Ирина Омельченко, https://www.facebook.com/profile.php?id=100004135306680	ТК – Tetyana Kyrypa, https://www.facebook.com/tetyana.kyrypa?hc_ref
КВ – Karl Volokh, https://www.facebook.com/karl.volokh	ТЯ – Tetyana Yampolska, https://www.facebook.com/tetyana.yampolska.9
	ЮГ – Юрій Гудименко, https://www.facebook.com/hudymenko
	ЯМ – Ярік Матюшин, https://www.facebook.com/4uvandos

Список використаної літератури

- Белей Л. Інтернет-блог «Живий Журнал» як мовна спільнота: статус та специфіка комунікації / Лесь Белей // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – 2008. – Вип. 12. – С. 67–69.
- Дацюк Сергій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/d0f539e0fdb/page_2/
- Забужко О. Юрій Шевельов. Вибране листування на тлі доби: 1992–2002 : з додатками, творами, коментарями, причинками до біографій та іншими документами / Оксана Забужко, Юрій Шевельов. – Київ : Висока Полиця : Факт, 2011. – 504 с.
- Марусик Т. 2017 рік у мовній сфері: підстави для позитиву збільшуються [Електронний ресурс] / Тарас Марусик. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28947735.html>. – Назва з екрана.
- Масенко Л. Т. Між мовою і язиком / Л. Т. Масенко. – Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 135 с.
- Озерова Н. Г. Міжмовна взаємодія в сучасному російському газетному дискурсі / Н. Г. Озерова // Мовознавство. – 2010. – № 4–5. – С. 40–46.
- Селігей П. Про виховання мовної свідомості / П. Селігей // Мовознавство. – 2010. – № 2–3. – С. 176–193.
- Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг / Л. Ставицька. – Київ : Критика, 2005. – 462 с.
- Степанов Є. М. Українські запозичення в лексиці та фразеології російського мовлення Одеси / Є. М. Степанов // Одеський лінгвістичний вісник. – 2015. – Вип. 6 (1). – С. 99–104.
- Стус Д. Василь Стус: життя як творчість / Д. Стус. – 3-тє вид. – Київ : Дух і Літера, 2015. – 384 с.
- Тараненко О. О. Українсько-російські мовні контакти на сучасному етапі: притягування і відштовхування. І. Впливи. Інтерференція. Запозичення / О. О. Тараненко // Мовознавство. – 2010. – № 2–3. – С. 55–82.
- Шевельов Ю. Так нас навчали правильних проізношень / Ю. Шевельов // Мовознавство. Кн. 1. – Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – С. 280–333.
- Шевельов Ю. Літ Ікара (Памфлети Миколи Хвильового) / Ю. Шевельов // Мовознавство. Кн. 2. – Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – С. 287–342.
- Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941) : Стан і статус / Ю. Шевельов. – Чернівці : Рута, 1998. – 207 с.

Liudmyla Dyka

FUNCTIONS OF UKRAINIANISMS IN RUSSIAN-LANGUAGE TEXTS (based on the language of bloggers)

Background. The development of each language depends on its internal capabilities and on the language policy of the state wherein it exists. The state status of the Ukrainian language raised its prestige and strengthened its communicative power. This led to weakening of the impact of the Russian language on Ukrainian and strengthening of the influence of the Ukrainian language on Russian. First of all, this phenomenon is manifest in the increasing number of Ukrainianisms in the texts of journalistic and colloquial genre. A reliable source for researching the impact of the Ukrainian language on Russian, which combines the features of both styles, is blogs.

Purpose. The purpose of the article is to consider the cases of using Ukrainianisms in Russian-language texts, to clarify their functions, to identify groups that are actively replenished with Ukrainian lexemes.

Methods. The article uses a descriptive research method.

Results. The use of Ukrainianisms in the Russian-language texts in the modern blogosphere is one of the characteristic features of this style. Ukrainianisms are predominantly used with a stylistic purpose. They perform the function of jargonisms. Words used in the literal sense present the realities of modern life in Ukraine, particularly legal, administrative, and military practices. In the structure of the Russian-language texts, the following phenomena are frequent: Ukrainian forms of address, farewells, gratitude, Ukrainian conjunctions, particles, parenthesis, Ukrainian linguocultural denotations, particularly the names of famous works, idioms, quotations, sayings, etc. The conscious use of Ukrainian vocabulary differs significantly from the so-called Ukrainian-Russian surzhik, where such elements are the result of insufficient knowledge of both languages. Such Ukrainianisms are original markers of the belonging of Russian-language texts to the Ukrainian context; these examples can also testify the linguistic consciousness of the authors and their desire to convey the Ukrainian identity through Ukrainian words in the Russian-language text.

Conclusions and perspectives. The growth of the Ukrainian language in public space and the attention to the Ukrainian word in Russian texts may indicate that Ukrainian society is gradually overcoming the identity crisis; this process is facilitated by both state support of the Ukrainian language and the positive attitude of society towards it. Obviously, it is the Ukrainian society who decides on the further development of the Ukrainian language – either it will be used only as a stylistic means and source for borrowing, or the Ukrainian language will function fully on the whole territory of Ukraine.

Keywords: Ukrainianism, blog, bloggers, Ukrainian-Russian interference, identity.

Матеріал надійшов 18.01.2018